

Mali, okrugli prozor

Kap. Eranimir Drušković

II

BRODSKO ZVONO

Odlazak. Maleni sat večeri bijaše . . .

Polukugla crvenkastog Sunca, prošarana trakama oblaka, nošenih burom, brzo je nestajala za Učkom. Hladan i svjež jesenjski dan gubio se tamo iza velike planine, plavkasto osjenjene i strmo uzdignute nad ubavim žalama opatijske rivijere. Površina Kvarnerskog zaliva mrškoljila se pod strujom vjetra.

Luka je odzvanjala . . .

Još časak — upalit će se lučke svjetiljke i veliki »lampioni« na jarbolima brodova. Zatvorit će se iolete na stambenim blokovima, jer se nema što gledati u zalivu. Rijeka šetača neće zboriti korzom; prazničko raspoloženje prošlih dana ostavilo je lagan umor, protkan osjećajem zadovoljstva i radosti.

Na jednom brodu, koji se eto urotio, da povrijedi blagost i radanje večeri, podignuta je zastavica odlaska. Krma, glatka i zaobljena krma, a na njoj oficir u dobro pritegnutu kaputu, udaljuje se. Nekoliko slučajnih prolaznika zastalo je na putničkoj obali. »Manovre« su uvijek zanimljive. Nikoga nema sa sentimentalno zaljuljanim rukama! Čudno? Nije . . . Prije jednog sata pozdravi dragima bili su otrgnuti »grad-brodom« brze pruge . . . Oni pak su se vratili, pomalo tužni, nostalgični, s »Vjesnikom u srijedu« (a utorak je). Sada su na svojim mjestima, bez »Vjesnika« drhtaji propelera poistovjetili su se sa drhtajima krvi.

I kad je pramac bio izvan lukobrana, a oči su se još jednom okupale u pogledu nad krovovima grada, kao da mole razumijevanje zbog odlaska, napuštanja, — došla je spoznaja budućih dana, jednostavna i čvrsta, bezlična i neprekinita kao okretaji male kazaljke na brzinomjeru, koju je počeo pokretati nevidljivi, nagrizeni vijak, preko dugog bijelog konopca, oljuštenog tisućama milja . . .

Večera je. »Prijatno« i »hvala« — konvencionalno nadolaze. Na svim brodovima, u ovo isto vrijeme, konobari oblače bijele bluze i raznose obroke; treći oficiri smjenjuju prve. Susreti uz obroke jedini su u čitavom danu, izuzev onih na radnim mjestima. Kasnije se ljudi povlače u sebe, na krevet, uz knjigu ili partiju karata, šah itd.

Danas je prvi dan puta! . . . Zašto?

Konobari izvlače tepihe na pranje.

Vođa palube bio je, pola sata prije nego obično, u kuhinji, radi kostiju.

U salonu se prevrće srednja brzina, koju je oficir pogrešno izračunao zbog navodno, slabo prospavane noći.

Strojari su zadovoljni. Ništa ne »škripi«.

I kuhar je zadovoljan! Kako i ne bi, — danas su nagrizene osobne zalihe jabuka, čokolada, likera, te je i manji obrok dovoljan.

Telegrafist je miran, obala je blizu i čujnost je dobra.

»Netko nije podmirio sve račune«.

Valovi nabužaje, brzo, nenadano.

Mnogi su drijemali snom blaženih . . . Pribor za brijanje srušio se bučno sa stakla uz ogledalo. Slabo obješena odjeća njihala se neravnomjerno, da bi se i ona srušila na tlo. Voda pod krevetom, a o kojoj se nije znalo da teče iz zagrijača, plesala je, mrveći cigarete, što su pali sa stola, »perući« bječve, nemarno ostavljene pri svlačenju.

Nepričvršćena neka željezna vrata pod pramcem tuku o lim pregrade. Limena glazba.

Vijak izlazi iz mora . . . Svaki izlaz znači potres. Potres željeza. Potres u mozgu. Dežurnom oficiru u stroju godinu dana manje života i namrgođeno lice upravitelja stroja, kojemu zastaje dah kad ugleda kazaljku broja rotacija, kako udara o »strop«.

Leden i oštar vjetar. Provlači se kroz tijelo stražara na palubi.

Donosi cvrkute ptica zalutalih . . .

Kormilarev džep pun je suhog kruha, osiguranje od povračanja.

Dvadeset puta premještao sam jastučnice. Beskorisno. Spavanje je luksus. Bar ovu noć. Sutra će biti lakše. Napregnuti nožni mišići neće tražiti udobnost.

Gle, žmarci nas proželi, brod se je sporo vratio u uspravan položaj. Bio je nagib od 35°!

U skladištima nema tereta; široko, plosnato dno udara po valovima. Jarboli se tresu. Izolatori radio-antene trzaju se, kao bijesni psi na uzici čvrstoj. Onaj veliki »ventilator«, kako je netko u šali nazvao radar, zastajkuje i zuji režući vjetar.

Mornari jadikuju, jer je svježije bojadisani i lijepi dimnjak osvanuo »pitudan drugom rukom«. (Kiša je razdrobila naftinu čađu, koje ima u izobilju.)

Bijelo more!

Pobijelilo more . . . Zaštjeli ljudi. Nigdje ni traga njebove plave boje. Malo se govori. Ne čuje se briškula ili preferans.

Glave valova prelijetaju nošene olujnim vjetrom.

Strah . . . ? Nije.

Umor . . . ? Da.

Ipak se ovo željezo dobro drži! netko je rekao za sebe, radi umirenja. Drži se. Valja, uzdiže, spušta, — tako je na moru. Za naknadu — primaju se devize . . .

Da, devize. Predmet svih razgovora. Tvrd orah ženama. Prevrnute prodavaonice i lagani svežnjevi. Pivo u kafani.

* * *

Mjesec, dva, tri, nije važan broj dana, živiš u otkucanju ma broskog zvona. Uvlače se oni u tebe, nosiš ih, tvoj su dio.

U njihovu taktu oblačiš se — žurno; jedeš — nelagodno; drijemaš — nespokojno.

Zato si sinoć nestao . . . Novčanice, male i u debelim snopovima, nadimale su džepove, snažile.

Osluškujem korake tvoje . . . Meka zemlja pod nogama, stopala se gibaju brzo i lagano. Ne čuje se kruti odjek željeza. Kuda? . . . »Postoji samo jedna staza. Utrta, gdje nema susreta s nepoznatim. Sve je jasno. Malene novčanice i nenačuvano tijelo.«

Zove se PLAVI. (Skladna, umiljata boja.)

K tome još — JADRAN. (Riječ sama sebi dovoljna, u šest svojih slova.)

Bez simetrije poredani stolovi. Odmaknute sjedalice. Prevrnute čaše, neugašni opušci.

Crni orkestar. Raspojasana muzika. »Volare« . . .

Neosvjetljeni podij i ljudska tijela . . . Miješaju se, kovitljaju, drobe, cijede. Noge ne raspoznaju ruke. Um je zaboravio brojeve.

Kukovi u elipsama kruže. Glatki, zaobljeni, pažljivo pritegnuti kukovi. Na njima se bolovi zaustavljaju . . .

Grudi tlače bez zakona fizike. Dojke bezazleno proviruju. Na njima se slan okus zaboravlja . . .

Dvije žene, u kutu, međusobno perušaju kose; zbog uvreda.

Šljivovica caruje! . . . Žučkasta tekućina klizi niz grkljan, Klizi, zagrijava, peče . . .

Peče!

KONJANICI

»Svskog jutra u luci držimo u rukama po komad sunca, po nit svjetlosti . . .«

Večeri nisu podesne za odlaske. One tada postaju beskonačne i nikada nam neće donijeti jutro.

To što odlazite, vi — brodovi, i oni na vama — mornari, nije tako važno. Kad bi to bili konji i konjanici, možda bi u darcu kopita uzdrimali puteve, čula se truba i doboši. Ali, eto, mornari na konjima, kako to J. London kaže, imaju okovana kopita, nečujan hod i dosadne zaljuljane sirene.

Zato vas nitko večeras ispratio nije . . . Nikoga nije bilo da vam dovikne: sretno! . . . Samo on, stari mornar i vaš drug na prošlom putovanju, palio je šibice, za pozdrav, i re-
zao stupove tame. Tih i dostojanstven pozdrav, kao što je bio tih i mekan osmijeh mirne površine zaliva.

»Večeri izbrazdaju u djevojkama korita želja ljubavi . . .«
— Na obali će biti hladno, dragi, zima je. A možda ću samo ja biti tamo. Zar ne, smiješno je sam pozdravljati. E, pa nemoj se ljutiti, otići ću kod Jelke, neću te pratiti . . . Znaš, pisat ću ti na onu posljednju adresu, što da te uznemirujem, je li, ta tek ćeš tamo moći kupiti one stvari . . .

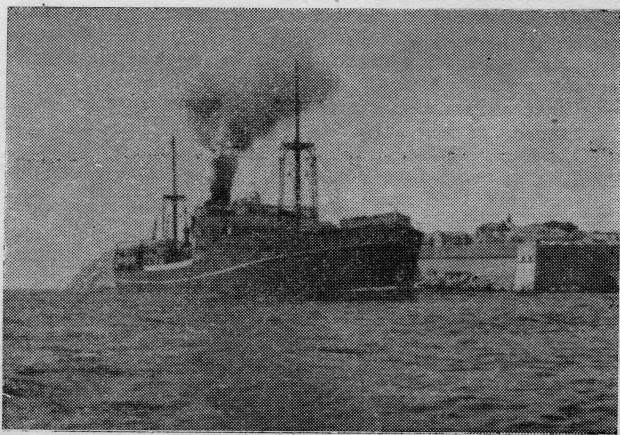
Tako je počelo. Tko zna koji je to početak i koliko se razlikuje od minulih!

Tako je počelo, a pred vama je nit svjetlosti duga desetak tisuća milja. Večeras se neželjno i brzo odvija. Na otpuštenom kraju ostaje grad čije ime nosite, gdje je juče bilo veselo i lijepo, gdje ste ljuštili svoje komadiće sunca.

* * *

»Galebovi su tražili oči na bokovima odlutale lađe . . .«

Vi, koji ste sa sidrišta dalekog 2 milje od grada, u čamcu s 8 vesala, otišli na kopno da dočekate Novo ljeto, — zaista ste hrabri . . . Vi, koji ste ostali na brodu, da bi u njegovu rotirajućem plesu oko lanca zaboravili sebe, — zašto ste tako tužni? . . .

Da, da, nije ni lijepo ni ugodno pozdraviti jednu GODINU i dočekati NOVU, na paraleli koja se dodiruje ekvatora, u zalivu kojeg čine otok—grad—Atlantik. Da, zato je vaša pjesma o dalekom kraju i dalekoj ljubavi topla i tužna, plačljiva i muška . . .

Pokušavate uveličati, uljepšati, obogatiti ispračaj s obilnim stolovima, a nitko ni da valjano dotakne brižljivo pripremljena jela i svježa pića! . . . Vaš razgovor je nečujan, zvukovi tanki, spiralni. Vaše oči plave, sunčane i odmorne su, ali odlutale . . . Kamo? Vaše želje nemaju krila bezbrižnosti.

Čudno je to ispričati jednu godinu sjedeći u fotelji, gledajući drugove kao ljude s drugoga svijeta, čekajući da netko pomakne stolove.

Možda bi bilo bolje, da stolovi nijesu prepuni. Oni podsjećaju na bagdane . . . Možda bi bilo bolje . . .

Ipak — jedna godina se mora ispratiti, druga dočekati. Kako? . . . Kako, kad svi pokreti nestaju, umiru, tonu među bokove vašeg broda, ne uznemirujući ni ribe, koje žele doirdnuti mjesec, i pračkaju se, i pjevaju . . .

Konačno — evo je! Ona. Godina Nova. Vaša je sirena ipak zadržala. Pramenovi pare pršte i oblače jarbole. Čudite se, zaprepašteni ste: kako, kada i otkud je doletjela?! No, tu je. I drugi brodovi zvižde. Još ina sirena. Evo i raketa, krijesnica. Imate ih i vi. Odapinjete ih . . . Lepeze svjetla nad glavama, veselite se kao djeca. Pozdravljate se čvrstim stiskom, zaustavljenim riječima, iskrenim željama. Ne, vi niste s drugoga svijeta. Svi ste jedno, svi ste velika, velika djeca . . . Kuda, ste ovoga časa uputili svoje konje i kome ste prepustili njihove uzde? . . .

* * *

»Ako ne ćete doći — ne znači ništa. Samo nam pramenove kose svoje pošaljite, da vijence napuštenosti izvezemo i darujmo moru . . .«

Snažni, krepki, s darovima i pjesmama uplovili ste u luku. Okupali svoja prašna tijela, obukli svečana odijela, pro-našli najbolje cijele.

Izlazite . . .

Povorka ste nejednakog ritma, povorka što sahranjuje ne-koliko mjeseci plovidbe u pozlaćenom sanduku novčanica.

»O, vi, vi djevojke svijeta nastanjene van obalnog pojasa, — dodite večeras na krila naša!

»Vi, koje sanjate o nama, u svim Emisijama, Plavim pu-
tevim, pričama i romanima dodite večeras, da budete čuvari
naši.«

»Sutra će biti kasno! . . .«

»Danas nikome ne pripadamo, jer svi se trude da pripad-
nu nama . . .« Oko nas su razapete mreže barova nepoznate
luke, opsjedaju nas poljupci debelo namazanih usana i muzi-
ka tridesetog stoljeća. Sve naše priče, i zvijezde, i želje, sa-
kupljene na škrtom osmijehu sedam mora, — nestat će veče-
ras u visokim čašama nepoznate luke. A vi ih nikada ne ćete
čuti, vidjeti i osjetiti. Nikada . . . Nikada ne ćete saznati o
povorci svečanih odijela.

SIRENE

Brodovi imaju sirene, zviždaljke . . .

Ugrađuju ih: na visoke jarbole što strše kao slovo A, u skladno izvedenim linijama trube; na okrugle dimnjake, u obliku debele, mesingane cijevi. To su relativno mali, na prvi pogled nevažni djelovi brodske opreme.

Ali sirene govore . . . Tvrdim, dubokim glasom, uvi-
jek istim. Njihov govor izdužuje ime broda.

Sirene imaju oči. Dozivaju, opominju, stražare, opraš-
taju se. Sirene umjesto pomoraca, umjesto brodova . . .

Otvaraju prozore jutra. Podižu ruke. Vesele dječake pri-
morskih sela.

Tri duga zvižduka nad usjeklinom koja vodi u beskraj . . .
Oni oblače suze. Valjaju se po obalama. Odnose toplinu su-
sreta. Bude spavače kasnih jutarnjih sati. Tri posljednje rije-
či. Tri pregršti želja.

Pet kratkih, brzih zvižduka . . . opominju, prijete, nose
dah pogibli. Savjetuju. Zapomažu.

— Bura je jurišala strmoglavljujući se niz litice Osora.
Uzani prolaz ključao je. Svjetionici podrhtavali su. Dva teg-
ljača vuku najveću maonu na svijetu! Muku i napor izažim-
lju nad 500 metara dugim tegljem . . . A odozgo, iz Rijeke,
putnički brod »uhvatio« buru u krmu i preskače valove.
Noć zgrušala i otvrdnula. Ide on, mnoštvo svjetiljaka prkosi
slijepilu noći. Juri pravo u tegalj, u najveću maonu na svi-
jetu, čije svjetiljke naprotiv, jedva otapaju petrolej. Ide u
smrt! (Ne može se u kratkom vremnu spoznati, da tegljani
brod odstupa i po 90 stupanja od kursa svoga tegljača . . .)
Uznemirili se ljudi na tegljaču. Što će? Kuda? Desno — ne
može više. Zato — stoji! Ruke obori na sirenu . . . Pet kratkih
udaraca u pregrade bure. Deset. Dvadeset. Bezbroy. Zvuci se
miješaju, gromotaju, preljetaju kanal . . . Napokon — raspršili
su ogradu kormilarnice putničkog broda. Rellektor je obasjao
crnu brodinu baš u posljednjoj sekundi. Skrenuli su. A zvuci
su se još dugo, dugo ljuštali na pločama vjetra i rukama
posade tegljača.

Jedan dugi, što cijepa platno magle. . . Brodovi se ras-
ponzavaju sirenama. One što režu — unose stravu. One pisku-
tave — otkrivaju nemarne ribare.

— Uopće se nije oglašavao. Imao je radar. Zato ga mi i
nismo očekivali. Bilo nas je pet na straži. Ojdnjom je pri-
došla strahovita eksplozija. Eksplozija, prasak zraka! (Tako
snažan zvižduk nikada prije nismo čuli.) Izbezumljeni —
trčali i skakali smo po mostu. Pa to je propast, on je već udario
u nas, mi tonemo, gdje je? . . . Kada smo ga ugledali, to br-
do od broda, kako krajnim potezom kormila ostavlja naš
pramac nedirnut za svega 5 metara, bili smo u dubokoj udo-
lini rijeke. Osjećali smo nad glavama kako se ruši kamenje,
drveće, i zemlja . . .

Zvižduk nad tri urezana kruga . . . Opsjeda nas. Ribe
bježe.

— Kada smo ga spustili i završili krug treći, došao je on.
Bolao, surov, otegnut do vječnosti. Površina se uganula pod
njim. Čitav brod se stresao . . . Jednim jedinim zamahom
ruke uklesali smo ljudsko ime među valove, i nas . . .